

и световно беседништво пакрачког владике, уз истицање „натпросечне уметничко-литерарне вредности” његових беседа. Пејчић осликава историјски и духовни контекст у којем се Никанор Грујић развијао као беседник. Управо су политичка превирања довела до преображаја српског беседништва, што парадигматично откривају његове црквене, свечане и политичке беседе. На основу најзначајнијих и најлепших беседа, аутор изводи „поетику бесеђења” Никанора Грујића. Идеје о свеобухватном Српству и православљу, блискост духу народног живота и практичним потребама народа утицале су на то да Никанор Грујић створи нов, оригинални тип беседничке уметности – народну српску беседу.

У последњем тексту овог поглавља („Српска авангарда и национална наука о књижевности”) аутор се бави термилошким одређењем периода авангарде у српској књижевности. Полиморфизам, који одређује како европску, тако и српску авангарду, утицао је на термилошке непрецизности. Као одређујући периодизацијски термин, Пејчић истиче експресионизам, због чињеница да је најшири од свих покрета, да обухвата све авангардне тежње и да указује на везе српске књижевности са сродним литерарним кретањима у Европи тог времена.

У књизи *Путићи српске науке о књижевности* Јован Пејчић доноси синтезу својих истраживања, промишљања и закључака о почецима, темељима и стожерима књижевнонаучне мисли код Срба. „Пут до синтезе”, закључује аутор у епилошком тексту о усуду мишљења и писања, „увек је напоран и опасан”. До синтезе се долази дуготрајним, преданим радом, стрпљивом анализом, прецизним упоређивањем, вредновањем и закључивањем. А све је то одредило и дефинисало лик ове књиге. О ширини промишљања и прецизности аналитичког поступка сведочи густо сплет фуснота које прате основни текст и које, заједно са акрибичним пописом литературе, чине још једну раван ове драгоцене књиге – смернице за даља истраживања и исцртавања како путева трајања српске књижевности, тако и научне мисли о њој.

Биљана МИЧИЋ

САОСЕЋАЊЕ, ОСЕЋАЊЕ, СЕЋАЊЕ

Гордана Ђилас, *Ойрацићање*, Фондација Група Север, Нови Сад, 2020

Дванаеста по реду песничка збирка Гордане Ђилас, која носи назив *Ойрацићање*, за тематско језгро има исказивање јединствених, сложених и, за познату песникњу, у великој мери несвакидашњих емотивних релација. Тумачећи пређашње песничке збирке ауторке *Јојеме за мајку*

приметићемо да су конститутивни елементи њеног поетског *вјерују* метафизички домети стања сете, посматрања и меланхоличног доживљаја прошлих и садашњих тренутака. Гордана Ђилас није један од песника који током свог трајања праве радикалне поетичке заокрете, уместо тога она временом само интензивира и модификује оне поступке, мотиве и расположења која је назначила својом првом књигом поезије.

Ранија рецепција означила је поезију Гордане Ђилас као поезију „отворених карата”. Када се пред нама нађу остварења оних аутора чије се стваралачко ткање протеже кроз деценије, налазимо да је увек провокативно вратити се њиховим иницијалним делима. Пратећи нит „од запете ка првом слову”, налазимо да се у првој књизи *Пред огледалом* (1985) антиципирају они призори и стања, која ће касније сазревати кроз стихове и добијати све сложенију мисаону форму. Двадесетседмогодишња песникиња је кроз шест песама сведеног стиха, како је то приметио Михајло Пантић, проговорила из искошеног гледишта, заступајући тезу о двојности и подвојености индивидуе. У збиркама из позније стваралачке фазе *Усјуићна сјаница* (2005), као и *Учићељ сећања* (2009), наћи ћемо да сведеност и краткоћа стихова бивају у одређеној мери нарушени у сврху слободније метафорике и све снажније медитативности, а такав је и језик – чисто слободан и медитативан. Теме двојакости субјекта, те његовог западања у меланхолију и усамљеност, овом фазом попримају шире размере, а песникиња и оно што сама промишља као стварност све се више разилазе, те наново сједињују у лирском ја.

Ойрацићање (2020) у значајној мери кореспондира са ранијим стиховима. Асоцијативни замах и бележење краткотрајних, *од живоића ойтринуићих йризора* исписаних стабилном језичком сликом, програмски интонираних „пред огледалом” новом збирком су задобили сложenu димензију конципирану кроз објективизацију песничког надахнућа обогаћним емотивним набојем лирског субјекта. Двојност субјекта са почетка сада је формирана у контексту идеје о Другом кроз лик мајке. *Учићељ сећања* (2009) вишеструко је поетички важна збирка поезије, како због медитативног елемента у форми обраћања: „Буди неко коме / се баш све може веровати”, тако и због исповедне нити: „Копам дубок бунар. / Као да ћу у њему пронаћи разлог искупљења”. Сједињење ово двоје, као и траг ка мотивској кореспонденцији са последњом збирком налазимо у мотиву светлости унутар обе збирке. У песми „Вечни ћилибар” светлост има релативно прозирну и позитивну симболику: „Светлост се померала брзо. / (безбројне сенке, као слуге, следиле су сваку промену). / Распрскавале су се њене гранчице / у свим правцима”, односно у песми „Светлост и јабука”: „Испотиха се радујем / блештавили / моћном и спокојном”, док ће у *йоеми за мајку* имати умногоне мисаоније, чак двојако значење. Јана Алексић оправдано констатује да је све-

тлост на једном месту посредник између субјекта и трансцедентног: „Твоја светлост је дошла изненада / Док мислила сам о другим стварима / Само је дотакла невидљиве слојеве бића”, али је, са друге стране, светлост и пратилац патње: „Обуздавам јецај који се диже / Као светлосни стуб, до тебе”.

Далеко највише простора у новој збирци ауторка придаје исповедној компоненти. Ако бисмо *Њојему за мајку* морали дефинисати посредством неколико одредница, међу њима би се несумњиво нашли и субјективност и медитативни дискурс. Када је реч о субјективности, сасвим је оправдано присетити се готово флоскуле да је поезија „царство субјективности”, међутим, на овом месту нећемо улазити у теоријска разматрања вредности субјективног момента као таквог, те да ли би без њега уопште било праве, добре и „право добре” поезије. Именовању феномена корисно је претпоставити главну специфичну разлику између добрих и лоших песника. Та разлика огледа се управо мером у којој успевају да субјективно уткају у своје стихове из којих пак ишчитавамо универзалне животне феномене и сваколика искуства као објективан опис стања.

Ситуацију где песничко име у оквиру наслова своје збирке удене напомену „поема за мајку”, лако је на први поглед доживети као сигуран пут ка субјективности која се артикулише кроз општа места испевана патетиком на путу ка стихослагању. Само врстан песник у стању је да субјективност употреби као снажно поетско средство, да је са патетичног преводе на колосек опште *Њолзе*, да своје стихове поведе лаганим путем лирске осећајности, те да медитативно-исповедним тоном задобије читаочева емпатију. Увођењем мајке као стаменог инспиративног објекта, чији се емотивни значај наслућује од самог наслова, Гордана Ђилас истовремено кореспондира са претходним збиркама и посредством мајчиног присуства (физичког и духовног) обједињује исповедно са медитативним уз обресе егзистенцијалне зебње.

Премда је *Ојрацишање* поезма технички подељена само на бројеве стихованих целина, у сврху херменеутичког сагледавања, *Њојему за мајку* можемо поделити на делове који се тичу опраштања са мајком док се њен живот приводи крају, као и на оне делове инспирисане мајчиним коначним физичким нестанком. Подела коју овде вршимо веома је условна и релативна, а разлог томе јесте у чињеници да је мајчина смрт, иако даје основни тон и боји емоцијом поему у целини, ипак смештена на периферију лиризма *Ојрацишања*. На јединствен начин читалац је загледан у архив успомена песничког субјекта подстакнутог мишљу о пролазности живота, а однос према смрти као разлогу одласка и физичког расанка у великој је мери игнорантски и делује из другог плана певања. Са сигурношћу можемо рећи да је однос према физичким алијас телесним феноменима у целини игнорантски. Из сваког од њих песникиња црпи

смисао у корист дубље промисли, а певање се врши на равнима телесно–духовно и прошло–садашње: „Живот се, наочиглед, повлачио из твоје косе / Руку, очију / Нестајала су и гасила се / Чворишта сећања, успомене, путокази // [...] Једино је рука која те је водила / Сведочила о нечем другом”. Својеврсно семантичко тежиште можемо потражити у стиховима означеним бројем 16: „Твоје присуство на други начин покушавам / Да појмим док тражим како да га доживим / Нечим чиме ти, од сада, заувек располагаеш”, а прозирна је и раван пролазно–бесконечно: „Бесконечност је ушла у твоје и у моје постојање / Ниси ме оставила на другој обали да самујем / Само си закорачила у други крајолик / Ал’ бива ли да ћемо с срести и дозвати?”

Наведени стихови у великој мери осветљавају песникињуину загледаност у метафизичку *надсйварносй*, као и лагано корачање према њој, и отуд није зачудо што повлашћена места у певању лирског субјекта имају основни елементи од којих је свет створен: вода, земља, ватра и ваздух, односно све оно што је у директној вези са њима, попут кише, обале, сунца / светлости и ваздуха („Док си узимала његове последње залогоје / На кашицицу, болео те је сваки удисај”). Помало парадоксално, четири елемента једновремено означавају пролазно и непролазно. Песнички субјекат не верује у смрт као коначни одлазак, премда природни елементи са собом носе неминовност физичког растанка с једне и промене облика материје с друге стране. За песникињу дефиниција живота јесте присуство Другог (физичко или духовно) и осећај заједништва, а ниједно од ово двоје, смрт не може до краја да наруши. Бивати загледан само у телесно, за лирског субјекта, значи бити окован обручима сваке врсте, али онда исконска љубав поручује: „Крила те и даље чекају / Чувам их у свом срцу / Онде где их *сви вие а рејки разабиру*” [курзив, М. Р].

Могуће је инспирацију пронаћи у нечему чега је нестало, могуће је и инспирисати свој поетски *вјерују* нечијим присуством једнако као и одсуством, све пратећи нит физичког или метафизичког. Међутим, *Ойрашйање* (2020) није ни сасвим једно, ни сасвим друго, она је поема за стрпљиве читаоце спремне на непатворену људску искреност, како на то Јана Алексић упозорава у поговору „Између бола и светлости”. Густо уткати у стиховима мирно ишчекивање и прихватање надолазећег, чежњу за прохујалим, носталгију, проналажење утехе у метафизици живота, те о свему томе кроз детаљ, тихо лирски, а упечатљиво поетски певати – све то није ништа мање до високи домет одавно показаног и поново доказаног индигеничног песничког талента Гордане Ђилас.

Милан РАДОИЧИЋ